

25. *Стець З.* Історія відкриття надмогильного пам'ятника І. Франкові / Зиновія Стець // Дзвін. — 2009. — № 8. — С. 99—100.
26. *Тарнавський З.* Говорить Львів (Спогад про Львівський Радіокомітет) / Zenon Tarnavskiy // Київ. — 1953. — Листоп.—груд. — С. 283—292.
27. Тернопільський Енциклопедичний Словник. — Т. : ВАТ ТВПК «Збруч», 2008. — Т. 3. — 708 с.
28. Тернопільщина. Історія міст і сіл : у 3 т. — Т. : Терно-граф, 2014. — Т. 1. — 668 с.
29. 30-ти ліття видавничої діяльності Івана Тиктора. 1923—1953. — Вінніпег : Видання Клубу Приятелів Української Книжки, 1953. — 20 с.
30. Українська духовна музика у львівському радіо // Діло. — 1939. — Ч. 17. — С. 7
31. Українські часописи Львова 1848—1939 рр. : іст.-бібліогр. дослідж. : у 3 т. — Л. : Світ, 2003. — Т. 3, кн. 2 : 1929—1939 рр. — С. 823.
32. Універсал. До теперішніх і майбутніх передплатників «Комаря»! // Комар. — 1935. — Ч. 1. — С. 3.

*Надія Кулеша*

### УКРАЇНСЬКИЙ РЕДАКТОР І ЖУРНАЛІСТ ІВАН СВІТ: ДІЯЛЬНІСТЬ НА ДАЛЕКОМУ СХОДІ

*Окреслено основні віхи журналістської діяльності Івана Світа на  
Далекому Сході.*

**Ключові слова:** *Далекий Схід, Маньчжурія, журналістика, український часопис, українська діаспора.*

*Охарактеризовано основные вехи журналистской деятельности  
Ивана Свита на Дальнем Востоке.*

**Ключевые слова:** *Дальний Восток, Маньчжурия, журналистика,  
украинское издание, украинская диаспора.*

*Major milestones of journalism of Ivan Sweet in the Far East have been  
characterized.*

**Key words:** *Far East, Manchuria, journalism, Ukrainian edition, Ukrainian diaspora.*

Майбутній визначний український журналіст, редактор, науковець і громадський діяч Іван Світ народився на Слобожанщині 1897 р. у сім'ї священика Василя Світланова. Йому судилося рано залишитися без батька, зростав в українській патріотичній атмосфері батьківської та материнської родин. Початкову школу закін-

чив у м. Куп'янськ і, шануючи сімейну традицію, далі навчався у Харківській духовній семінарії. Однак, не маючи священничого покликання, вирішив удосконалити свої математичні здібності у Харківському університеті, на фізико-математичному факультеті, та війна і революція перервали студії. І. Світланов, будучи переконаним українцем самостійником, не зміг змиритися з утвердженням на Слобожанщині більшовицької влади, тому 1918 р. виїхав на Далекий Схід, маючи в планах перебратися до Північної Америки, щоби продовжити там навчання, однак потрапити йому туди у той час не вдалося [5].

У Владивостоці І. Світланов влаштувався на роботу у штабі Сибірської військово-морської флотилії, а згодом, восени 1919 р. [6, с. 104], — у Владивостокському відділі Сибірського телеграфного агентства, що обслуговувало матеріалами пресу Сибіру і Далекого Сходу. Саме «важкий вишкіл під керівництвом досвідчених журналістів» у цьому агентстві був вдалим стартом для подальшої журналістичної праці Івана Світланова [6, с. 92].

На Далекому Сході у той час вирувало українське життя: революція 1917 р. і розбудова національної держави сприяли численному українству Зеленого Клину у творенні національних організацій — українських «Громад», які почали з'являтися у великих містах — Владивостоці, Хабаровську, Благовещенську, Свободному, Імані, Нікольську-Уссурійському, Харбіні, по селах і маленьких містечках. Поряд з ними поставали просвітницькі організації, господарські суб'єкти — українські крайові кооперативні та споживчі товариства, почали активно розвиватися шкільництво і преса. Серед рішень І Українського Далекосхідного з'їзду, який відбувся 11—14 червня 1917 р. в Нікольську-Уссурійському, були такі, що стосувалися створення органів центрального українського проводу — Далекосхідної Української крайової ради та крайового секретаріату [1] — та забезпечення розповсюдження друкованого слова [3, с. 57]. У той період у Владивостоці вже виходила перша українська газета «Українець на Зеленому Клині» (перше число датовано 30 квітня 1917 р.), яку заснував і редагував Дмитро Боровик — відомий у краї громадсько-політичний діяч. Близьке знайомство з цим визначним пропагатором української державності мало значний вплив на подальшу громадську і журналістську діяльність І. Світланова. Коли у квітні 1919 р.

у Владивостоці почав виходити щоденник «Щире Слово» [2, с. 130], він став активним співробітником цієї «національно-народоправної часописі».

«Щире Слово» — часопис, метою якого було задовольнити широке коло читачів універсальною інформацією. Тут друкувалися матеріали про останні події в Україні й обговорювалися актуальні місцеві проблеми, давалися аналітичні огляди публікацій української тематики з різних часописів, зокрема з Американського континенту. У виданні знаходилося місце для публіцистики з української проблематики і літературних творів. Вагомою була частина матеріалів про розвиток українського життя на Далекому Сході. Через брак коштів і малий наклад часопис припинив свій вихід наприкінці квітня 1920 р. [2, с. 131—137].

Іван Світ (під таким прибраним ім'ям І. Світланов став журналістом) очолив створене у Владивостоці наприкінці січня 1920 р. Українське пресове бюро, яке щодня подавало набрану на друкарській машинці інформацію до місцевої преси та телеграфних агентств, що передавали її для іноземної преси. Замітки з підписом УПБ містилися у кожній тодішній газеті [6, с. 50].

Паралельно Іван Світ у 1920 р. працював репортером ліберального часопису «Далекая Окраина» (1907—1921), власником якого, до слова, був українець Д. П. Пантелєєв, українцями також були всі співробітники адміністрації і друкарі. Як репортер цієї газети, Іван Світ став свідком багатьох історичних подій того часу і фіксував фактаж про них у своїх звідомленнях [6, с. 45—46].

Співпрацював Іван Світ і з виданням «Вечерняя Газета» (1921—1922 рр.). Видавцем цієї газети був Всеволод Іванов, випускник Гайдельберзького університету, який прихильно ставився у своєму часописі до українських справ [6, с. 83]. У 1922 р. Іван Світ співробітничав із тижневиком «Последние Известия»\* — органом т. зв. сибірської групи А. В. Сазонова (прихильників автономії областей Сибіру) [6, с. 68, 71]. Водночас став одним з очільників Українського Далекосхідного позичково-кооперативного товариства «Чумак» у Владивостоці.

---

\* Редактором цього часопису був поет Олексій Ачаір (справж. — Гризов) [8], колега Івана Світа з часів роботи у Сибірському телеграфному агентстві.

Після встановлення радянської влади на Далекому Сході, у жовтні 1922 р., Іван Світ виїхав у Китай, до Харбіна, який став на той час центром українського життя, позаяк туди перебралася численна політична еміграція, змушена залишити територію Сибіру, Зеленого Клину і навіть частково з України. Китайська адміністрація під впливом російських військовиків, що влаштувалися в Харбіні працювати у поліцію, ставилася до українців неприхильно. Упродовж п'яти років українці не змогли легалізувати жодної національної організації, окрім Української православної церкви [6, с. 77]. Іван Світ на початках працював у планово-економічному відділі Китайської Чаньчуньської залізниці. Згодом активно прилучився до діяльності місцевої української громади: став членом Союзу української молоді, членом правління і секретарем товариства «Просвіта», головою ревізійного комітету Української православної церкви в Маньчжурії, одним з організаторів та очільників Союзу українських емігрантів, головою створеного 1932 р. клубу «Прометей» (об'єднував представників української, грузинської і татарської колоній), був членом управи (1932—1935 рр.), деякий час — секретарем (1935 р.) Українського національного дому, одним із організаторів й активних діячів створеної 1935 р. Української національної колонії. Значною мірою власне його зусиллями 1932 р. українцям Маньчжурії було повернуто реквізоване китайською адміністрацією приміщення Українського Народного дому. Йому вдалося також організувати українські товариства і поза Харбіном. Вважаючи себе громадянином УНР, підтримував зв'язки з екзильним урядом УНР, завдяки особистим контактам із представниками Японської військової місії та адміністрації держави Маньчжу-Го популяризував українське питання і сприяв вирішенню проблем щодо діяльності місцевих українських організацій. Постійно налагоджував контакти з емігрантськими громадами інших народів колишньої Російської імперії — вірменською, грузинською, польською, татарською, зокрема, у лютому 1935 р. брав участь у Курултаю тюрко-татарів Далекого Сходу як делегат від управи Союзу українських емігрантів. Був членом «українського політичного центру» (т. зв. «чвірки») — політичного проводу Української національної колонії, який орієнтувався на екзильний уряд УНР в Європі.

Неодноразово українські діячі намагалися започаткувати в Харбіні національну газету, однак упродовж тривалого часу отримували постійні відмови китайської адміністрації.

У той час у Харбіні виходила російськомовна газета для емігрантів з колишньої Російської імперії «Гун-бао», яку наприкінці 1928 р. очолив добрий знайомий Івана Світа і колишній колега — редактор владивостокського видання «Вечерняя Газета» В. Іванов. Серед кількох місцевих журналістів, запрошених до нової газети, був також Іван Світ [6, с. 83]. Для цього видання він готував матеріали економічної й політичної тематики, часто пов'язуючи їх з українським питанням. 26 січня 1929 р. у часописі з'явилася тематична сторінка «Украинская Жизнь», яка надалі виходила по суботах під редагуванням Івана Світа та І. М. Паславського. Усього вийшло 72 сторінки «Украинской Жизни» (понад 850 тисяч примірників) [6, с. 84]. Останнє число побачило світ 22 серпня 1930 р. У редакції часопису «Гун-бао» сталися кадрові зміни: головний редактор В. Іванов залишив видання, а новий очільник «Гун-бао», професор М. Головачов, не поділяв симпатій свого попередника до українського питання, тож Іван Світ перестав співпрацювати у часописі [6, с. 85].

Після припинення виходу української сторінки в «Гун-бао» Іван Світ прийняв пропозицію від щоденника «Deutsche Mandschurische nachrichten», видавцем якого був Бартельс, власник торговельної контори в Харбіні, редактором — доктор Кунст, довголітній кореспондент німецького часопису в США. Івану Світу було запропоновано подавати до часопису статті про економічні інтереси Харбіна та матеріали про життя української діаспори у Харбіні [6, с. 85].

Долаючи багато перешкод, зокрема політичного характеру, насамперед — активного спротиву російської еміграції, використовуючи товариські й ділові знайомства в середовищі Японської військової місії, спираючись на добру опінію української діаспори у Маньчжурії, Івану Світу вже після створення держави Маньчжу-Го під протекторатом японців вдалося домогтися дозволу на випуск українського часопису «Маньджурський Вістник» (виходив двома мовами — українською та російською) — «органу української національно-державницької думки», перше число якого з'явилось 5 вересня 1932 р. накладом 1500 примірників і який під редакцією

Івана Світа виходив тижневиком до липня 1937 р. (випущено 199 чисел). Стартові кошти для видавництва надав український підприємець-меценат Іван Шевченко [6, с. 111]. Тижневик інформував про життя українців на Далекому Сході, зокрема в Маньчжурії, завдяки налагодженому активному кореспондуванню з українськими часописами в Західній Україні, Європі та США подавав передруки з цієї преси, зокрема із часописів «Діло», «Свобода», «Тризуб» (у 1934—1935 рр. редакція отримувала понад 120 різних українських періодичних видань, найбільше — із Західної України [6, с. 154]). Часопис здобув велику популярність не лише на Далекому Сході, а й поза його межами, оскільки намагався бути зв'язком між усіма українськими колоніями на Далекому Сході і Великою Україною та речником місцевого українства. Постійно розширювалося коло дописувачів-кореспондентів до «Маньджурського Вістника» в Європі (серед них — В. Несторович зі Львова, П. Кожевників із Берліна, Залізник із Відня, П. Геродот із Бухареста) та США (Г. Скегар). П. Кожевників, маючи спеціальне уповноваження редакції, умістив кілька статей про українське життя на Далекому Сході у «Völkischer Beobachter» [6, с. 220].

У 1934 р. планувався випуск двомовного додатка «Ватра» (українською та англійською мовами) до часопису, проте здійснити цей задум не вдалося [4, с. 143].

Усі п'ять років свого існування часопис виходив «у тяжких фінансових умовах, завдяки безкорисній піддержці українських патріотів, має моральну піддержку української еміграції не тільки тут, в Маньджу-Го, а також в Європі» [6, с. 244].

Останні два роки існування «Маньджурського Вістника» були позначені постійними спробами його ліквідації, оскільки редакція послідовно проводила політику незалежності від впливів місцевого українського політичного середовища та іноземних чинників, зокрема японської окупаційної адміністрації, відстоюючи ідею самостійності й соборності України. Це й стало основною причиною того, що часопис був закритий.

У липні на 199-му числі «Маньджурський Вістник» припинив своє існування у зв'язку із розпорядженням міністерства внутрішніх справ про його ліквідацію. Число 200 було видруковане, але залишилося нерозісланим, бо не одержало дозволу від цензури [6, с. 247].

Багато праці Іван Світ доклав до виходу у світ японськомовного українського бюлетеня, однак реалізувати цей проект не вдалося.

У Харбіні Іван Світ почав займатися історичними дослідженнями, зокрема, зібрав понад 1000 нотаток про українське життя на Далекому Сході, які датувалися від 1903 р. Там він також доволі непогано освоїв японську мову. Його наукові зацікавлення стосувалися й економічної сфери, цій проблематиці були присвячені кілька видань, серед них — «Чужинецька інтервенція на Сибіру в 1918—1922» (японською мовою; 1923), «Чужинецький капітал в Манджурії» (англійською мовою; 1925; японською мовою; 1926), «Южно-Маньчжурская железная дорога» (1924), «Порты Маньчжурии» (1926).

Його статті економічної тематики друкувалися у часописах «Экономический Вестник Маньчжурии» (1923—1924), «Коммерческий Телеграф» (співредактором якого був у 1926—1927 рр.), «Harbin Commercial Post» [6, с. 355] та ін. Разом з тим Іван Світ постійно співпрацював з українською пресою у Галичині, Європі та США: його матеріали публікувалися у львівських виданнях «Діло», «Літопис Червоної Калини», американському часописі «Свобода» та ін. Завдяки домовленості з Японською військовою місією йому вдалося також організувати українські передачі, які транслювалися на Харбінському радіо у березні 1935 р. Брав участь у підготовці першого «українсько-ніппонського» словника (Харбін, 1944) [6, с. 295—298].

Українська видавнича спілка у Харбіні випустила у світ дві книги Івана Світа, присвячені далекосхідним українцям: «Український Національний Дім у Харбіні: Півтора року життя УНД» (1933) накладом 600 примірників та «Украинский Дальний Восток (Зеленая Украина)» (1934) накладом 1000 примірників. 1937 р. з великими труднощами, долаючи цензурні й політичні перешкоди, спротив радянського консульства у Харбіні, Іванові Світу за фінансовою допомогою С. Левинського вдалося надрукувати кольорову мапу «Зеленої України» (1100 пр.).

1941 р. Іван Світ перебрався до Шанхая, де продовжував активну громадсько-політичну діяльність, працював в українських організаціях, зокрема, був головою ревізійної комісії Української національної колонії у Шанхаї. Одразу ж приєднався до групи по-

літичних активістів, що намагалися розпочати видавати українську газету. Політична ситуація у той час була настільки складна, що місцевій українській громаді довго не вдавалося отримати дозволу на друкування часопису українською мовою. Тоді було вирішено видавати часопис англійською мовою для інформування про українську справу.

Попри перешкоди з боку поліції Шанхая (де цією справою «опікувався» працівник поліції — росіянин) часопис «The Call of Ukraine» (Шанхай, 1941—1942) вдалося випустити у світ [6, с. 299] у липні 1941 р., у першому числі були вміщені інформаційні матеріали про українські території, населення, про злочинні вбивства українців у Львові, Луцьку та Дубні [6, с. 300—301]. Редакція часопису мала свою пресову службу, що користувалася українськими радіопередачами і низкою українських часописів, які почали виходити в Україні, зокрема «Волинь» Уласа Самчука [6, с. 303]. Таким чином, видання інформувало англомовного читача про події в Україні, серед іншого, про варварське знищення України відступаючим радянським військом. Вийшло сім чисел часопису: відповідальним редактором перших п'яти чисел був С. Василіів, двох останніх — Іван Світ. Останнє число з'явилося 6 грудня 1942 р., через фінансові і друкарські труднощі\* з річною перервою після виходу 6-го числа [6, с. 301].

Після тривалих клопотань восени 1941 р. вдалося отримати від французької концесії дозвіл видавати у Шанхаї український часопис «Український Голос на Далекому Сході» українською мовою, до складу редакційної колегії якого разом із М. Мільком та О. Дроб'язком входив Іван Світ. Перше число вийшло 1 листопада [6, с. 304]. У планах редакції було видавання щомісячного випуску цього часопису англійською мовою, однак цього не вдалося реалізувати через проблеми з друкарнею. У часописі висвітлювалися події на українських землях під німецькою окупацією та життя української діаспори в Шанхаї. Редакція також мала можливість подавати в журналі критичні статті про німецьку політику в Європі, оскільки

---

\* Власник друкарні (єврей), де тиражувався часопис, підбурюваний російськими діячами в Шанхаї, відмовився друкувати українське видання, назвавши його «пронімецьким». Останнє число було набрано в іншій друкарні, що належала китайцеві [6, с. 303].



японська адміністрація не перешкоджала ставити «українську справу під кутом наших національних інтересів» [6, с. 307]. Видання припинило свій вихід 8 липня 1944 р. з технічних причин — через відсутність у Шанхаї друкарні, яка б згодилася тиражувати український часопис (упродовж існування журналу редакція кілька разів через різні причини змушена була міняти друкарні) [6, с. 337].

Після закінчення Другої світової війни, як голова Українського представницького комітету, пізніше — «Українського Клубу» в Шанхаї, Іван Світ організував евакуацію українців з Китаю на Філіппіни. Сам він покинув Шанхай майже останнім з української колонії, виїхавши на Формозу (історична назва о. Тайвань) 29 квітня 1949 р., а звідтіля у лютому 1951 р. — на Аляску (США). У листопаді 1952 р. Іван Світ разом із дружиною відбув подорож Канадою до Нью-Йорка. Під час цієї мандрівки виступав з доповідями перед заокеанськими українцями про українське життя в Азії.

Перебравшись до Північної Америки, Іван Світ продовжував наукову працю, зокрема в історичній, економічній та бібліографічній галузях, став науковим співробітником Української вільної академії наук у США, брав участь в численних наукових симпозиумах. Був членом-кореспондентом та дійсним членом УВАН у США, де очолював комісію з вивчення історії української еміграції в Америці. Підготував монографію про життя та діяльність першого українського емігранта в Америці — о. Агапія Гончаренка, у рукописі — дослідження «Дам'ян Многогрішний, гетьман України, на засланні в Сибіру, 1672—1701». Продовжував розпочату ще 1934 р. роботу над багатотомною працею про історію українських подорожей і поселень на Далекому Сході «Українці в Азії», до якої зібрав документальний і мемуарний матеріал, що охоплював 1248—1949 рр., проте це дослідження не було завершено. Співпрацював з Енциклопедією Українознавства, написавши до неї багато статей. Видав книгу «Суд над українцями в Читі: 1923—1924 роки» (Лондон, 1964), фундаментальну працю «Українсько-японські взаємини 1903—1945: Історичний огляд і спостереження» (Нью-Йорк, 1972).

Окрім того, Іван Світ був дійсним членом Українського історичного товариства, співпрацював із журналом «Український Історик» (Нью-Йорк), діаспорними періодичними виданнями «Науковий збірник УВАН» (Нью-Йорк) та «Ukrainian Quarterly» («Український

Квартальник») (Нью-Йорк), був постійним автором часопису «Свобода», зокрема циклу публікацій «Українці в Азії», дописував до газет «Український Прометей» (Детройт), «Гомін України» (Торонто) та інших видань. Низка його статей церковної тематики з'явилася в «Українському Православному Календарі» (Баунд-Брук).

Визначний філателіст, Іван Світ у Харбіні, згодом — у Шанхаї був власником філателістичної крамнички, у США став членом і головою Союзу українських філателістів, редактором його друкованого органу «Український Філателіст» (1961—1972 рр.).

1. Енциклопедія Українознавства : слов. частина : перевид. в Україні. — Л., 1993. — Т. 2. — С. 776.
2. Кулеша Н. «Щире Слово» (1919—1920 рр.) з Владивостока — українська газета на Зеленому Кліні / Надія Кулеша // Збірник праць Науково-дослідного центру періодики. — Л., 2010. — Вип. 2(18). — С. 128—138.
3. Попок А. Громадсько-політичне та релігійне життя українців на Далекому Сході в ХХ ст. / Андрій Попок // Український історичний журнал. — К., 1998. — № 6. — С. 54—68.
4. Попок А. Українські поселення на Далекому Сході : іст.-соціолог. нарис / Андрій Попок. — К., 2001. — 303 с.
5. Проненко В. Харківський Світ з Далекого Сходу [Електронний ресурс] / Владислав Проненко. — Режим доступу: [http://www.mediaport.ua/gazeta/pages.php?gazeta\\_id=25&material\\_id=23&page=18](http://www.mediaport.ua/gazeta/pages.php?gazeta_id=25&material_id=23&page=18).
6. Світ І. Українсько-японські взаємини 1903—1945: Історичний огляд і спостереження / Іван Світ. — Нью-Йорк, 1972. — 372 с.
7. Сенік Я. Іван Світ про українців Далекого Сходу / Ярослав Сенік // Наукові записки Національного університету «Острозька академія»: Історичні науки. — Острог, 2008. — Вип. 11. — С. 355—363.
8. Энциклопедия Забайкалья [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://encycl.chita.ru/encycl/person/?id=881>.

*Ольга Катола*

## ПУБЛІЦИСТИЧНИЙ ДОРОБОК ВАСИЛЯ ВИТВИЦЬКОГО

*Проаналізовано публіцистичну спадщину Василя Витвицького.*

**Ключові слова:** *Західна Україна, українська діаспора, українська музична культура, музичні радіопередачі, музикологія, музично-громадська діяльність, публіцистичні тексти і виступи.*